

museum tijdschrift

Het grootste kunsttijdschrift van Nederland

nr 2 mrt-apr 2025 • € 12,95 • verschijnt 8x per jaar

Amsterdam

Anselm Kiefer

Oeroude mythen en
stevige gebaren

Düsseldorf

Marc Chagall

Groot overzicht van
Russische verbinder

Rotterdam

Fenix

Nieuw kunstmuseum
over migratie

**+ de tentoonstellingsagenda
44 pagina's gratis bijlage**

0 2

8 710966 570821

0 2 5 0 2

Utrecht, Centraal Museum

Moeders!

Van idylle tot alledaagse werkelijkheid

Van Madonna tot **WORSTELLENDE MOEDER**

Tala Madani, 'Shit mom (quads)',
2019, olieverf op linnen, 182,9 x
182,9 cm, courtesy de kunstenaar
en David Kordansky Gallery, Los
Angeles (foto: Flying Studio)

De kunstgeschiedenis wemelt van de zoetsappige, zichzelf wegcijferende Maria's met Kind. Het Centraal Museum in Utrecht biedt tegenwicht aan dit eenzijdige **moederschapsideaal** met een waaiër aan rauwere voorstellingen. DOOR MYRTHE MEESTER

An abstract painting detail featuring a light blue-grey background with large, flowing, golden-yellow shapes. In the center, there are faint, concentric, shell-like forms. The texture of the paint is visible, with some areas appearing more saturated than others.

**VAN-
OUD TOT-
HEDEN-
DAAGS-**

Luchita Hurtado,
'Birth' (detail), 2019,
acrylverf op doek,
76,5 x 55,9 cm,
Ursula Hauser
Collection, Zwitserland
(foto: Jeff McLane)

Bij een schilderij dat *Mutterfreude* heet, ‘moedervreugde’, verwacht je een lieflijk tafereel: een glimlachende moeder die een schattige, blozende baby in haar armen houdt en teder de borst aanbiedt. Inderdaad toont *Mutterfreude* (2021) van de Zwitserse Miriam Cahn een voedende moeder met kind, maar lieflijk en teder kun je het bloedrode doek zeker niet noemen. Daarvoor is de brede lach op het moedergezicht te geforceerd, haast cartoonesk. En daarvoor lijkt hun houding te veel op een gevecht, alsof moeder en kind worstelend over de grond rollen. Je begrijpt meteen dat ‘moedervreugde’ hier ironisch bedoeld is, omdat dit schilderij juist een beklemmende, angstaanjagende sfeer ademt: deze moeder en kind zijn, of ze het nu willen of niet, tot elkaar veroordeeld in een claustrofobische, baarmoederachtige ruimte.

De expositie ‘Good mom / bad mom – De moedermythe ontrafeld’ in het Centraal Museum, waar *Mutterfreude* te bezichtigen is, wemelt van dit soort dubbelzinnigheden, spanningen en contrasten. Na eeuwen van vrome, eenzijdige Madonna’s met

kind – hét moederpersonage dat de kunstgeschiedenis heeft gedomineerd – is het hoog tijd voor meer doorleefde, complexe en waarachtige verbeeldingen van het moederschap. Voor schilderijen, beelden, video’s en installaties waarin twijfels, bloed, miskramen en gebroken nachten niet worden verdoezeld achter een poezelige façade en waarin het moederschap talloze uiteenlopende gezichten aan kan nemen. Dit is de eerste grootschalige tentoonstelling in Nederland over dit actuele thema, dat ook internationaal veel aandacht krijgt.

HOOPJE STRONT

“De moeder wordt, in ons collectieve onderbewuste, nog steeds vereenzelvigd met de Heilige Maagd Maria, symbool voor de onwankelbare, opofferende liefde”, aldus Élisabeth Badinter, auteur van de feministische klassieker *De mythe van het moederschap* (1980). In de tentoonstelling vind je een stuk of twaalf van zulke geïdealiseerde Maria-taferelen uit verschillende tijden, afkomstig uit de eigen collectie van het Centraal Museum, zoals een van Hendrick Bloemaert (1601-72) en een van Otto van Rees (1884-1957). Meteen valt op dat deze mannelijke makers, ondanks hun grote verschillen in stijl, steeds hetzelfde tafereel verbeelden – dat weliswaar heel mooi en lieflijk is, maar ook een beetje bloedeeloos en saai.

Het is dan ook een verademing om deze ‘good moms’, die een eigen ruimte in de eerste tentoonstellingszaal bevolken, te verruilen voor de prikkelende, meer gelaagde ‘bad moms’ even verderop. Behalve eerdergenoemde *Mutterfreude* van Cahn, die de spot drijft met de mythe dat een moeder zich altijd gelukkig voelt in de moederrol, springt vooral de ‘shit mom’ van de Iraanse kunstenaar Tala Madani in het oog. Die is niet, zoals je misschien zou verwachten, gemeen en kwaadaardig, maar lijkt te zijn bezweken onder uitputting en het gevoel te falen: in Madani’s schilderij *Shit mom (quads)* (2019) vormt de moeder een hoopje uitgesmeerde stront op de grond, waarin haar vier losgeslagen baby’s wild rondspringen. Juist omdat het moederschap – veel

Miriam Cahn, ‘Mutterfreude’, 2021, olieverf op doek, 53 x 95 cm, Centraal Museum, Utrecht (foto: Adriaan van Dam)

meer dan het vaderschap – wordt omgeven met hooggespannen verwachtingen, gedetailleerde voorschriften en onrealistische idealen, kun je als moeder eigenlijk alleen maar tekortschieten, suggereert Madani.

VRUCHTBAAR

Haar ‘shit mom’ vormt dan ook de onvermijdelijke keerzijde van de Maria-mythe: zolang we van moeders vergaande zelfopoffering verwachten en hen al snel als hoofdschuldige aanwijzen als hun kind problemen krijgt of ontspoot, houden we ongenueanceerde archetypes als de Goede Moeder versus de Slechte Moeder in stand en laten we moeders onnodig worstelen met hun onzekerheid, schuldgevoel en schaamte.

Dat het ook anders kan, bewijzen de overige zalen van de expositie, waar de rauwe, rijkgeschakeerde realiteit van het moederschap zich losmaakt van het traditionele

Aline Thomassen, ‘Zonder titel’, 2009, aquarel op papier, 165 x 115 cm, Stedelijk Museum Schiedam

gepolijste ideaal. De getoonde werken zijn – op enkele in historische themaruimtes na – veelal gemaakt door twintigste- en eenentwintigste-eeuwse vrouwelijke kunstenaars uit binnen- en buitenland. Zij werden tot voor kort niet altijd serieus genomen in de kunstwereld, omdat werk over het moederschap al snel werd afgedaan als ‘baar-moederkunst’: therapeutisch en sentimenteel. Gelukkig is er de afgelopen jaren een kentering gaande en staan vrouwelijke makers ineens volop in de belangstelling, zoals ook lichamelijke, seksualiteit en vruchtbaarheid momenteel populaire onderwerpen in de kunst zijn.

De tweede zaal, gewijd aan het vlezig, bloederige en hormonale karakter van zwangerschap, bevalling en kraamperiode, sluit aan bij die tendens. Hier vind je bijvoorbeeld de drie beroemde portretten *Julie, Tecla en Saskia* (1994) van de Nederlandse fotograaf Rineke Dijkstra. Je ziet de vrouwen vlak na hun bevalling – een

straaltje bloed langs hun been, de baby beschermend tegen zich aan, een restje verbijstering over het baargeweld op hun gezicht.

Hier vind je ook de aanzet tot een interessant nieuw genre, noem het ‘lichamelijke abstractie’, dat zich lijkt af te zetten tegen de rationele, wat steriele abstractie van mannelijke kunstenaars uit de canon, zoals Piet Mondriaan en Kazimir Malevitsj. Zo maakt de Amerikaanse schilder Loie Hollowell in *Eight saints* (2021) gebruik van abstracte vormen die ze op het vrouwelijk lichaam baseert: in het midden gaapt een enorme roze vulvavorm, omgeven door acht ronde, druipende borsten die er als planeten omheen draaien.

En de Venezolaans-Amerikaanse Luchita Hurtado, die in haar goudkleurige schilderij *Birth* (2019) de bevalling weergeeft vanuit het perspectief van de vrouw, brengt het oergebeuren terug tot de meest

LIEFLIJK EN TEDER KUN JE HET DOEK NIET NOEMEN

Anoniem, Zuid-Nederlands, 'Madonna met Kind', ca. 1535, olieverf op paneel, 60,9 x 51,5 cm incl. lijst, Centraal Museum, Utrecht

basale vormen: drie ronde heuvels suggereren borsten en buik, terwijl de benen een vallei vormen waaruit het babyhoofdje 'opkomt' als de zon. Met deze werken onderstrepen Hollowell en Hurtado de waardigheid van het (moeder)lichaam en bewijzen ze dat abstractie niet haaks hoeft te staan op de concreetheid en vlezigheid van het echte leven.

Wanneer begint het moederschap eigenlijk? Bij de zwangerschap? Of nog daarvoor, bij een kinderwens of het innerlijke beraad of je überhaupt moeder wil worden? De expositie, die veel kunstwerken toont rondom wensouderschap, suggereert dat laatste.

COLLECTIEF OPVOEDEN

Zo vormt *Untitled attempt (to carry)* (2022) van Eva Spierenburg uit Utrecht, een buikvormig schilderij met een gezichtje erin, een denkbeeldig gesprek met haar mogelijke toekomstige kind. En de indringende, titelloze aquarel van de Nederlandse Aline Thomassen uit 2009, waarin een moederfiguur wordt omringd door drie foetussen die via hun navelstreng met haar hart verbonden zijn, laat zien dat je je ook na een miskraam of doodgeboorte altijd moeder blijft voelen. Richting het slot van de tentoonstelling wordt het concept van moederschap nog

Tyna Adebawale, 'Lineage of glory too.02', 2023, uit de serie 'I have five mums, I turned out great', acrylverf op doek, 387 x 205 cm, courtesy de kunstenaar en Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam

OF DIT EEN GOEDE,
SLECHTE OF
BIOLOGISCHE MOEDER IS,
BLIJFT IN HET MIDDEN

verder verbreed, voorbij biologische verwantschap: van adoptie en queer ouderschap tot collectieve vormen van 'mothering'. Indrukwekkend is de zaal waarin de Nigeriaanse Tyna Adebawale met een serie reusachtige portretten een ode brengt aan de vijf vrouwen uit de Uneme-gemeenschap die haar samen hebben grootgebracht. De titel van de serie, *I have five mums, I turned out great* (2023), maakt duidelijk dat de kunstenaar heel dankbaar is voor haar collectieve opvoeding en uitgebreide familie. Ook veel wetenschappelijke onderzoeken wijzen uit dat 'alloparenting' ('allo' betekent ander), opvoeden samen met anderen, beter aansluit bij onze evolutionaire aanleg dan het geïndividualiseerde, soms ronduit eenzame ouderschap dat in de hedendaagse wereld gangbaar is. In *Lineage of glory too.02*, een van de werken uit de serie, verbeeldt Adebawale dit collectieve moederschap heel treffend. Op

het metershoge, blauwe doek zie je een beteuterd peuterjochie in de lucht zweven. Waarschijnlijk wilde hij nieuwsgierig aan de wandel gaan, maar een anonieme vrouwenarm, die vanaf de rechterkant het beeld in steekt, heeft hem bij zijn mouw gegrepen. Dit is een 'moederportret' dat alles open laat: of deze vrouw een 'good mom' of een 'bad mom' is, en zelfs of ze zijn biologische moeder is, blijft in het midden. Ze kan iedereen zijn, en vormt daarmee het tegendeel van het beeld van de eendimensionale, hoogverheven Madonna, waarmee deze tentoonstelling succesvol afgerekend heeft.

Myrthe Meester is filosoof en cultuurjournalist

'Good mom / bad mom – De moedermythe ontrafeld', 29 maart t/m 14 september; Centraal Museum, Agnietenstraat 1, Utrecht; di t/m zo 11-17; MK R VL geldig; publicatie (uitgeverij Valiz) € 32,50; centraalmuseum.nl